

1014. §-a szerint „a kényszerhelyzet megszűntétől“. Az 1932: VI. t.-c. 9. §-a szerint pedig tételes jogszabály: „Ha ... a szerződés kötésére a sérelmet szenvedő fél függő helyzete, vagy a másik félnek nála elfoglalt bizalmi állása szolgáltatott alkalmat, az egy évi határidő e helyzet megszűnése előtt nem veszi kezdetét.“⁹⁾

Már pedig ezzel a jogszabállyal szemben mivel sem indokolható *szöges ellentétben van* a Kúriának megvitatásunk tárgyát képező döntése, amely az ügyleti kikötés érvénytelenítését azon időmúlásra való tekintettel *nem engedi meg, amely a szolgálati viszony fennállása alatt telt el, vagyis azon idő alatt, amíg a vélelmezett kényszer (függőhelyzet) fennforgott*. S ez annál is inkább feltűnő, mert a Kúria ugyanezen tanácsa a II. 1856/1934. számú ítéletben (J. H. IX. 182.) éppen az ellenkező álláspontot foglalta el. Ebben az esetben felperesek különmunkájuknak díjazását a szolgálati viszony megszűnése után kérték. — bár a szerződés ezen különmunka díjazását kifejezetten kizárta, — de a felperesek ezen kikötés *kizsákmányoló jellegét* állították. S a Kúria akkor így döntött:

„Az a körülmény, hogy a felperesek a szerződés felbontását elmulasztották, a megtámadási jog érvényesítését ki nem zárja. A szerződés semmisségét ugyanis nem érinti az a körülmény, hogy az egyébként *kizsákmányolt fél az általa nem helyeselt, de éppen helyzete miatt fenntartani kényszerült szerződést teljesíti.*“

Úgy vélem, hogy a Kúriának ez a döntése felel meg az anyagi igazságnak. Dr. Munkácsi Ernő.

A Pp. 413. §-a és a perújítás.

A Pp. 413. §-a új kerestet enged az előbbi per bíróságánál járadékok és vizontszolgáltatástól nem függő más időszakos szolgáltatások iránt indított perekben a szolgáltatás tartamának és mennyiségének újabb megállapítása iránt, ha azok a körülmények, melyek alapján az előbbi perben hozott jogerős ítélet a szolgáltatás tartamát és mennyiségét a jövőre nézve is megállapította (Pp. 131. §.) lényegesen megváltoztak.

A Pp. 563. §-ának 11. pontja szerint általában perújítást enged jogerős végítélet ellen, — tehát a fent említett perekben is — ha a fél az alapperben előadott vagy elő nem adott tényre vonatkozó oly új bizonyítékot hoz fel, melyet a fél az alapperben nem használt és amely részére az ügy érdemében kedvezőbb határozatot eredményezhetett volna.

Felületes szemlélés után úgy látszik, mintha így a tartási kétféle jogi támadás lehetséges a jogerős ítélet ellen a Pp. 413. és más a Pp. 413. §-ában említett perekben bizonyos esetekben

⁹⁾ Ugyanigy Bgb. 124. §.

§-ában említett és a perújítási kereset. Alapos megvizsgálás után kétségtelen, hogy ez a két jogi eszköz nem *együttesen*, hanem egymás mellett és *egymást kizárva* áll a jogosított fél rendelkezésére. Amit a Pp. 413. §-a alapján lehet elérni, az nem érhető el perújítással és viszont a Pp. 413. §-ában szabályozott esetekben nincs perújítás és a Pp. 563. §. 11. pontja alá eső perújítási esetekben nincs helye a Pp. 413. §-ában szabályozott eljárásnak.

Vizsgáljuk meg pl. egy ideiglenes nőtartási ügyben hozott jogerős ítéletet, mely az alperes férjet havi 50 pengő tartásdíjban marasztalta az ítélet hozataláig lejárt részletekre nézve 15 napi teljesítési határidővel, azontúl pedig minden hónap 1-én, a jövőre nézve. A feleség reájön később arra, hogy férjének még egy mellékfoglalkozása van, ahol havonta 100 pengő fizetést vagy jutalékot kap. Ezt az *ítélet jogerőre emelkedése után tudta meg*, de ez a mellékjövedelme a férjnek már az *alapper tartama alatt is megvolt*. Ilyen esetben perújításnak van helye a Pp. 563. §. 11. pontja alapján, ha természetesen erre a mellékjövedelemre a nőnek bizonyítékai vannak. Ebben az esetben a tartásdíj felemelésére okot adó tény már az alapperben is megvolt, *létezett* — csak a feleség *nem tudott* róla. Természetes akkor is van helye perújításnak, ha tudott ugyan róla, de nem volt elegendő bizonyítéka.

Más az eset akkor, ha az alapper folyamán a férjnek ez a mellékjövedelme még nem volt, csak a per jogerős befejezése után kapta ezt az állást. Ilyenkor a körülményeknek utólagos változásáról van szó, mely a tartás mennyiségének felemelését a Pp. 413. §-ában szabályozott új kereset után teszi lehetségessé. Ebben az esetben perújításnak helye nem lehet, mert az érvényesített új tény *az alapper folyamán még nem is létezett*, tehát a tényállásnak a per befejezése utáni megváltozásáról és nem az alapperben megállapított tényállás helytelenségéről van szó. Viszont olyan az előbb említett esetben, amikor a férj mellékjövedelme már az alapper folyamán is megvolt, nincs Pp. 413. §-os eljárásnak helye, mert itt a *körülmények az alapper jogerős befejezése után nem is változtak*, csak a feleségnek az alapper folyamán felforgó tényállásról volt a *tudása hiányos*.

Perújítás esetén az alapperbeli ítélet teljesen hatályát veszti, ha a bíróság a perújításnak érdemben helyt ad, így az előbbi ítélet olyan, mintha nem létezett volna, annak jogereje megdőlt. A Pp. 413. §-ának esetében az *alapperbeli ítélet jogereje az a Pp. 413. §-a alapján indított új kereset megindításáig lejárt részletekre vonatkozólag a mennyiség tekintetében fennmarad*, mert a Pp. 413. §-a alapján a korábbi ítéletet csak az új per megindításának időpontjától kezdődő hatállyal lehet megváltoztatni (így Jogi Hirlap VIII. évf. 1126. sz. eset). Azonkívül a Pp.

413. §-a csak a tartam és mennyiség tekintetében teszi lehetővé a jogerős ítélet megváltoztatását, a jogalap kérdésében tehát (hogy jár-e tartás vagy a másnemű időszaki szolgáltatás vagy nem), az alapperbeli ítélet jogereje változatlanul fenmarad.

Ezzel az elméleti megállapítással érdekes gyakorlati következmény jár. Ha a férj, akit ideiglenes nőtartásban marasztaltak a Pp. 131. §-a alapján a jövőre vonatkozólg is, tartásdíj fizetése alóli felmentését akarja kérni azon az alapon, hogy állását vesztette, jövedelme nincs, ellenben az asszonynak nagy fizetésű állása és vagyona után kamatjövédelme van, úgy ezt a Pp. 413. §-a alapján keresettel kell kérnie, mert ezzel a kérelmével a nőtartás fizetési kötelezettség jogalapját nem támadja meg, csak ideiglenes felmentését kéri, a mennyiségnek mintegy a semmire való leszállítását akarja elérni. Ennek gyakorlati következménye az, hogyha a férj álláshoz jut vagy egyéb jövedelemhez, úgy a feleség a Pp. 413. §-a alapján kérheti újra a tartásdíj mennyiségének felemelését, illetve megállapítását, anélkül, hogy az alap tekintetében új pert kellene indítania.

Ha ellenben a férj azon az alapon akar ideiglenes nőtartási kötelezettsége alól szabadulni, melyre nézve jogerős bírói ítélet van, hogy felesége utólag mással összeállt, ágyassági viszonyra lépett, úgy egy az ítélet után az alapot megszüntető új tény-körülményről van szó, mely nem Pp. 413. §-os kereset, mely az alapra nem vonatkozhat, hanem egészen új per, mely az előbbi per jogerejét egyáltalában nem érinti, épen úgy, mint a végrehajtás megszüntetési per nem jelenti azt, hogy a követelés, mely a végrehajtás alapjául szolgál, soha fenn nem állott, vagy pedig a váltó kiadási perben hozott ítélet, melyben felperes a váltó kifizetését igazolja, nem érinti az évekkel előbb a váltókövetelés megfizetésére kötelező ítélet jogerejét. Ezeket az eseteket nem lehet ifj. Nagy Dezső „perismétlés“-nek nevezett esetei közé sorolni. Már most, ha ilyen új kereset alapján kimondják, hogy a férj nem köteles tartást fizetni, mert a nő érdemetlen, úgy a feleségnek, ha megint alapot lát arra nézve, hogy férje tartásra köteleztessék (pl. megbocsájtás, vagy az életközösség helyreállítása és azután a férj hibájából való újbóli megszünése) megint új keresetet kell indítania a jogalap tekintetében, mely perben hozott ítélet az előbbi ítéletek jogerejére semmiféle kihatással nincsen.

Helyesen mondta ki, a Kúria, hogy a perbeli ellenfélnek a per jogerős befejezése után tett kijelentése új tény, mely perújítással nem érvényesíthető, hanem új keresetnek van helye (J. H. V. 26.). Persze nyilván itt nem egyszerű beismerő nyilatkozatról van szó, mely esetleg új bizonyíték lehet, hanem az ellenfélnek olyan kijelentéséről, mely utólagos, a perbeli jogerős ítélet utáni jogváltoztatást idéz elő (pl. elengedés, joglemondás, tartozásel-

merés, kezeségi, szavatossági kötelezettség vállalása). A Pp. 413. §-a a jogerő részleges áttörését azért engedi meg, mert a Pp. 131. §-a szerint pergazdasági okból kivételesen jövőbeli marasztalást enged olyan huzamos jogviszony folytán, melynek terjedelmét pedig utólagos, jövőbeli a bíró által meg nem jósolható körülmények módosíthatják.

Világosan kiemeli a különbséget a Pp. 413. §-a és a perújítási esetek között a Kúria P. I. 3164/1937. számú 1937. október 20-án hozott ítélete. A felperes a részére jogerősen megítélt baleseti járadék felemelését kéri azon az alapon, hogy az alapperben a járadékot 40%-os munkaképesség csökkenés alapján állapították meg, holott a munkaképesség csökkenése nagyobb. A Kúria helyesen mutat rá arra, hogy amennyiben már az alapper folyamán nagyobb volt a felperesnek munkaképességében beállott csökkenés, úgy azt csak perújítás útján érvényesíthetné, de nem a Pp. 413. §-a alapján, az új perben tehát csak az *újabb munkaképességcsökkenés* hozható fel, mely az *alapperbeli ítélet jogereje után* következett be.

A Kúria ítélete foglalkozik a drágulásnak a Pp. 413. §-ával való viszonyával és a drágulást nem tartja elegendő alapnak a baleseti járadéknak a Pp. 413. §. alapján való felemelésére. A döntés indokolása: a Kúria 87. számú jogegységi döntése értelmében a járadék összege csupán a pénz értékében bekövetkezett lényeges változás esetében emelhető fel, ami pedig jelen esetre nem áll, mert felperes járadéka eredetileg is pengőben állapítottatott meg.

Elsősorban magában az, hogy a felperes követelése pengőben állapítottatott meg, nem zárja ki a pénzromlás lehetőségét, legfeljebb úgy értelmezhető a Kúria kijelentése, hogy a pengő pedig értékében nem csökkent. De nézetem szerint a drágáságnak elvi kizárása a Pp. 413. §-ában a járadék felemelésére szolgáló „körülmények” közül, méltánytalan. A Kúria gyakorlatában találunk ellenkező döntéseket, a lényeges és általános drágulást elegendő oknak tartják a járadék felemelésére (J. H. I. 398., 399. III. 830., IV. 124.). Ha ideiglenes nőtartásnál a vétkes férj a házassági együttélést nem szüntette volna meg és általános drágulás áll be, úgy a felesége élelmezésére, ruházatára többet kellett volna költenie, természetesen teherbíró képessége korlátai között. Miért részesüljön a vétkesen a különélést előidéző fél előnyben? A pénzromlás és az általános drágulás nemzetgazdasági szempontból nehezen különböztethető meg, az általános drágulás, ha nem is valutáris okokból, egyenlő a pénz vásárlóerejének, a javakhoz viszonyított relatív értékének csökkenésével. Természetesen csak állandóbb és lényeges drágulás adhat okot a Pp. 413. §-a szerinti járadék mennyiségének felemelésére.

A Kúria P. I. 2578/1937. számú 1937. szeptember 29-én hozott ítélete kimondja, hogy a Pp. 413. §-a alapján csak a ténykörülmények lényeges változása alapján lehet keresetet indítani a szolgáltatás tartamának és mennyiségének megváltoztatása iránt, nem pedig a szolgáltatás tartamának és mennyiségének megállapításával kialakult joggyakorlat változása esetén. Ugyanis felperes az alapper befejezése után meghozott 65. sz. jogegységi döntésnek a szolgálati viszonyban lévőknél az automatikus előléptetést a baleseti járadéknál figyelembe vevő határozatára hivatkozott. E tekintetben párhuzamos a Pp. 413. §. és a perújítás intézménye. Mindkettő *csak tények*, illetve bizonyítékok alapján indítható, sem a Pp. 563. §. 11. pontja alatt a „tények“, sem a Pp. 413. §-ában említett „körülmények“ alatt jogegységi határozatok, a joggyakorlat változása nem érthető. De figyelembe lenne vehető az új jogegységi határozat akkor, ha egyébként a Pp. 413. §-ának feltételei fenforognának. A Kúria vizsgálta is, hogy az az új körülmény, a nyugdíjazás ténye, mely a Pp. 413. §-a szerint új keresetindításra felperesnek jogot adna, mikor történt. Mivel megállapította, hogy ez már az alapper folyamán történt, tehát nem új körülmény, az alapperbeli ítélet ezt a tényt már figyelembe vette, felperesnek a Pp. 413. §-a alapján indított keresetét a Kúria elutasította.

Ifj. Dr. Szigeti László.

Szemlélődés.

A részvénytársasági igazgatóság tagjainak felelőssége sűrűn visszatérő kérdés legfelsőbb bíróságaink ítélkezési gyakorlatában. A visszatérésnek ez a jelensége több párhuzamosan ható oknak együttes eredője.

Minden felelősség élettörténetében két jelentős létszak különböztetendő meg: az egyik a felelősség vállalásának, a másik a felelősségrevonásának létszaka. A kettő farkasszemet néz egymással: mennél könnyebbé tesszük a felelősség következményeinek levonását, annál inkább megnehezül annak vállalása — és viszont annyit veszít a vállalásnak problémája súlyosságából, amennyire enyhülnek az elvállalt felelősségnek jogi következményei.

A másért, avagy más helyett való ügyködés felelősségének ezen általános kísérő törvényén túlmenőleg az igazgatósági tag felelősségének területén ehhez még az is járul, hogy *e ponton is* — mint a jogi és gazdasági világ annyi más vonatkozásában — *összeütközésre kerül a kollektivista és individualista gondolkodási irányzat.* Az egyéniség kultuszát üző iskola abból a tényből, hogy a részvénytársaság, mint jogi személy, életet élni és tevékenységet kifejteni csak igazgatósági tagjaiban tud.